

Ročník XXIX

V Praze, 26. července 1895

Číslo 37 (1466)

V BOJĚ

(Hledá zračené dítě.)
Z našich starých obrázků.
Sepsal František Dvořský.
(Pokračování.)

Méhož dne poddali se přemožení stavové, a Staré i Nové město Pražské vyslalo své prosebníky k vítězům, kterýmž druhého dne (10. listopadu) dána na jich výminky odpověď jako Malostranským, že není nyní čas, aby výminky stanovili, nýbrž že se jim poroučí, co činiti mají, neuposlechnou-li ihned, že s nimi se naloží jako s Pracheňskými a Píseckými. A skutečně postavena děla na Petříně a před královským hradem, z nichž mělo býti střeleno do obou měst Pražských, jestliže do dvou hodin odpoledne nepodají se beze všech podmínek císaři.

Po úplném podrobení se všech Pražanů vtáhla vítězná vojska přes kamenný most na Staré a Nové město. V čele šli Valonský pluk hraběte Buquoye a Verduga, kteříž první útočili na Bílou Horu, a za nimi pěší kopiníci, Neapolitanští a vláječní praporeci, jenž po rozhodnutí již blíž a po nezdařeném útoku jízdy na poslední zbytek královské armády, na Moravany a zdi obory královské s hroznou zuřivostí útok učinili a přesilou je povraždili. Vítězní vojáci s železnými helmy, jichž kopí hustě jako les s lesklými vražednými špičkami vzhůru trčela, zarostlé brady nahoru zdvihali, na zvědavé obecnstvo vyzývavě pohlíželi, s posměchem pokřikovali a na hladké holky, četné shromážděné se usmívali a rukami kynuli. Na obou stranách řady nesli obrovští zoldáci ukopistěné zavínuté prapory královské, dva tři kusy na ramenou, před nimiž a za nimi na oslavu trubač na dlouhou vzhůru zdviženou polnici vytruboval fanfary. Za posádky šlo několik kleriků i mladých mnichů a za těmi na bílém vysokém koni jel mnich Dominik a Jesu Maria drže v rukou vzhůru zdvižený obraz panny Marie, kterýmž žehnal a k srdnatosti na-

pomípal vojsko, když císařští a bavorské chystali se k útoku na Bílou Horu. Na »záračného« mnicha, jenž Maxmilianovi Bavorskému, dříve než do boje proti Čechům se vypravil, postáčený meč od papeže přinesl a obrazem panny Marie, od »Čechů kacířů« potupeným, rozhodoval vášeň zoldáků, zvláště zvědavě pohlížel shromážděný lid v úry katolické. Ženy vyzdvihovaly děti na rukou, ukazovaly naň prstem, mnohý vetchý již stařec s odkrytou hlavou, stařený i dětství sotva odrostlá děvčata vztyčovali se, aby dobře viděli mnicha v černé kapici řádu karmelitánského, jemně

největší zásluhu přičítali dobytého vítězství na Bílé Hore. Po obou stranách »svatého« mnicha kráčeli střelci s dlouhými ručnicemi. Za těmi jeli jezdcí Gauchierovští a kyrysníci Valdštejnsí vedením nejvyššího lejtnanta z Lamotte, kteříž při započatém útoku na Bílou Horu předstihli útočící pěchotu a první učinili náraz na jízdu armády královské. Nepřehlédná řada střídajícího se jízdného a pěšího dobře spořádaného vojska a těžké vozy, na nichž naložena byla dobytá děla královská, jela, kráčela statným krokem s rozjařenou myslí. Okázaly a osudný průvod, jakéhož města Pražská nikdy neviděla, obsadil za chvíli města Pražská a téže hodiny počala železná cizí ruka svírat srdce království a ubíjeti zemi Českou.

Z hromady diváckého a již rozcházejícího se lidu vytrhla se žena, lomící rukama, a kvapila přes most do Menšího města Pražského. Chtěla utéci z měst Pražských, aby neviděla zkázu, do kteréž národ velkou částí své vlastní viny se uvrhl. Pospíchala do purkrabského domu, aby ještě uzřela a snad navždy se rozloučila s Běňáčkem, jejíž otec s králem byl uprchl. Síly její umdlávaly, kráče přemalu do vrchu Ostruhové ulice. Prestrašená, rozbouraná mysl její počala se konejšiti. Zamyslí se. Viděla roztomilou panenku v šťastném rozhovoru s mladým Valdštejnem, jak slovy lásky otvírali si nebe na zemi; přemýšlela, jak taková mladá bytost nic nezná, nevidí mimo svůj vykouzlený ráj, blahorečila štěstí lásky, vzpomněla si na šťastné dny svého manželství, pozdvihla hlavy k nebi a — před očima zablyskly se jí dva vytažené meče na straži stojících kyrysníků před vraty purkrabského domu. Pohlédla zachmuřeně na smavé tváře zoldáků na koních, kteříž nějakou cizí řečí ji okřikli a meče jeden proti druhému jako závoru před otevřené dveře napříč rozptáhli. Se slovem »Pustte!« odstrčila lzalda paláce, až jí ruka skrvavěla, a vběhla do dlouhé síně a na schody. Za ní letělo nějaké zakletí zoldáků.

Karel Javůrek.

K osmdesátým jeho narozeninám.
(Die fotografie Žák a Rachoty v Praze.)

Na mazhauze, kdež někdy čitý růch obrazil život celého paláce šlechtického, jediná byla živá bytost, klečel u otevřené rakve. Max z Valdštejna truchlil v němž žal nad mrtvou svou nevěstou. Skrz bílý hedvábný šat, jenž pokrýval krásné tělo dcerušky předního velmože českého, pronikly ze smrtelné rány pod levým prsem ještě opožděné kroupy krve jako krvavá růže. Izalda stanula a pohlížela s úžasem na mrtvou (Rejníčku). Bála se přerušit žal jejího mlence. Až když vstal a líbal, hladil hladou její tvář a překrásný vlas, tázala se tichým hlasem: «Pro Běhu! co se stalo?» Max pohlídl se zaslzeným okem na neznámou duši paní, a stará komorná šlechtice, kteráž jako strážkyně své mrtvé panny na mazhauze s nějakým obrazkem v ruce se objevila, počala vypravovati se zajímavým pláčem nešťastnou příhodu. «Nikdy jsem se toho nenadála, ani na to pomyslit neuměla. V neděli dne 8ho, když nastalo to střílení a bouchání tam na Bílých Horách, všeska se trásla, chvěla jako ptáče před bouří, zuzavírala jsem dveře, okénice, a povídala jsem jí všelicos, abych jí nějak rozveselila, ale nebylo jí a pravdu pravím, ani mně do smíchu. Cukrovala jsem, jak jsem mohla, však ani jediného úsměvu jsem na tvář její nevzbudila. Pohlížela na mne, jako by neslyšela, nerozuměla, jen slzy skrápily na prsa. Potom, když utíkali, hnali se vojáci pěší i na koních přes celou naši ulici jako krupobití, pootvířela jsem trochu okénici a za chvíli jsme se dívali. Pak uviděli v kočích vozích král, královna a celá řada těžkých vozů. Jeho milost náš pan purkrabí přišel a povídal, že musí na Staré město, abychme nikam z domu nevycházeli. Někdy v noci se navrátil. Časné z rána dal naložit vůz a odejel. Panenka má ještě spala. Opatrovala jsem ji jako své křátko, když ze spaní se probudila. Ptala se po jeho milosti panu otci. Odpověděla jsem, že někde odejel. Na další otázky: kdy přijede, co dělají vojáci, kde jest král? řekla jsem, že nevím. Konejšila jsem ji, jak jen bylo možno. Byl to hrozně nepokojná, úzkostlivá. Potom před polednem nastal venku šum. Něžáci vojáci na koních hnali se ulicí, za nimi jimi pěšky s dlouhými pikami. Rvali, křičeli, vráželi do domů. I před našim domem zastavil se houlec. Buzili, sekali do zavřených dveří. Vratný otevřel dveře ve křídlech, když postavil se s čeládkou na odpor, aby do domu vniknouti nemohli. Dívati jsme se jen tak pokradmo oknem, co se děje. Vojáci křičeli a palášemi hrozili, že mají od Valdštejna poručeno, aby dům obsadili. Rejníčka, slyšíc jméno Valdštejn, sebou trhla a se slovy: «To jsou od mého Maxe,» vyběhla z pokoje. Já, pokud staré mé nohy stačily mohly, za ní. V síni čeládka s žoldáky již se rvala, ocel se blýskala. Volala jsem za Rejníčkou, však slabý můj hlas zanikl v lomu zbraní. Okrvavená čeládka utíkala na dvůr, na schody, a žoldáci také trochu potlučení a rozrušení hnali se, bodali s napravenými meči za ní. Stanula jsem na okouzleném na schodech a hledala zrakem svou panenku. Stála na prvním schodu pode mnou. Sotry s několika sestoupila jsem schodů, vylití proti mně nahoru jeden z naší čeládky, před očima máma zabýskl se meč žoldáka za ním se ženoucího a Rejníčka, má milá Rejníčka padla probodená se schodů do síně. Skočila jsem k ní, nazdvihla jí hlavu, tělo a ptala se: «Má milá panenka, co jest vám?» Neodpověděla, oči jen listově na mne obrátila. Krev z prsu se řinula. Vynesla jsem ji za pomoci jednoho vojáka nahoru a uložila ji na její lože již mrtvou. Skonala v mém náručí.

A to všechno neštěstí, zavinené bylo, že jeho milost pan purkrabí nepřijal psaní, kterýmž mladý pán z Valdštejna oznamoval, budou-li města Pražská vzata, že pošle nám z nařízení svého strýce Albrechta stráž, aby dům byl před drancováním zachráněn. Proto, proto jen jeho milost vyhnal posla s psaním, že na něm nebyly všechny jeho tituly. A když stráž předce skutečně přišla, aby dům obsadila, mysleli naši, že vojáci chtějí jako ostatní domy

plenit a proto se na chvíli, pokud mohli, bránili. Má zlatá panenka to zaplatila životem. A stará ošetřovatelka v žalostivý propukla pláč. Mladý Valdštejn vzal z ruky komorné obrazek panny Marie Staroboleslavské, jež před krátkým časem Rejníčka byl daroval, položil jej na prsa své nevěsty a horké slzy padaly na ledovou její tvář. I paní Izalda hořce zaplakala. Byla to první nevinná oběť, kterouž spatřila zabítou v městech Pražských rukou cizokrajné četáky, jež od nešťastného dne osmého listopadu ubíjela národ a pustošila Českou zemi. Odcházela s velikým hořem a hlubokým povzdechem: «Ach! kde, kde jest mé dítě, aby pomohlo chránit, bránit vlast, kteráž jest jako já opuštěnou, plačící vdovou, ježž sirotci také otržení budou z rukou milující matere.»

(Pokračování.)

Děve student jako v ohni od paty až k hlavě, ale hoch jen hlavu zvedl a děl zajakavě:

»Pane Bože — to my nejsme, andělé jsou vinni, hrajou jinou — kaž at přijdou muzikanti jiní.

Mel's náš díle, Pane Bože, v tanci jednou, začít, my z Čech se ale každé noty nedovedem' točit!.

Aut. Klášterský.

Všichni svatí tancovali.

Všichni svatí tancovali na nebeském sále, andělé jim světlí hráli v kolo neustále.

Ten měl houslo, druhý basu, na harfu hrál třetí, čtvrtý pískal na klarinet — všecko po paměti.

Mimo kolo jeden svatý mizel se neomeškal, na zem dolů padl mnohá kroupy potu těžká.

A když někdo dole myslil, že to bouchá v dubnu, to bouch' jeden andělíček do velkého bubnu.

Ale v chvíli jedné pauzy, vše když rej si cent, vykřik' náhle svatý Petr: »Tohle to nic není!

Ale když jsem s Kristem Pánem chodil českou plání, shléd' jsem tancit rejdiváka, to je podivání!

»Snadno — řekla Matka boží — upokojit tebe, z Čech se právě děvče s hochem dostali k nám v nebe.

Žal a smutek marné lasky oba pokosil je, hoch je švarný jako doubek, děvče jako lilje.

Na Petra kýv' Pánbůh vlnidně, Petr vysk' a běží a již vede s hochem v kolo děvčátko tak svěží!

»Pánbůh sám i Marje Panna, všichni si to přejí, zatančte nám rejdiváka po svém obyčejí.

Spustil hned andělíček na nástroje zlaté, ale běda, párek v tanci mate se a mate.

Hudba jinak, oni jinak, smích je z toho vškol. »Dost — řek' Pánbůh — provedli jste špatně mi svůj úkol!

Anthropologické a demografické oddělení

na Narodopisné výstavě československé.

Podává MUDr. Jindř. Matějka.

Hned v prvních schůzích výboru pro pořádání NVC, usneseno bylo do programu přijati také oddělení anthropologické, kteréž léti mělo v hlavních rysech tělesnou povahu obyvatelstva českých zemí. Při tom nerozhodovala pouze okolnost, že také český lid v pestré směsi národů evropských si zachoval a vypěstoval některé tělesné charaktery, kterými se od sousedů svých liší, nýbrž také přesvědčení, že jednak jak země a příroda, tak i živobytí mravy a zvyky mají vliv na tělo lidské, jednak že tělesná povaha napak má vliv na způsob živobytí, mravy, zvyky a potřeby. A je-li možno a zajímavé sestavit z lidových písní, povídek a pověstí vzrůst našeho lidu — mělo oddělení anthropologické léti náš lid, jak se nám jeví dle vědeckých výzkumů a s vědeckého stanoviska.

Úvodem k tomu oddělení jsou některé mapy demografické, které znázorňují hojnost porodu, rozšíření některých nemocí a úmrtnost v různých okresech zemí českých. Zajímavost jest sledovati, jak průmyslové okresy vykazují poměrně větší počet porodů, poněvadž potěrují také smrtky, ale také větší počet mrtvých narozených, větší úmrtnost vůbec a zvláště na současnosti. Středověké a moderní kraje, jejichž obyvatelstvo se živi zemědělstvím, a to (jak nejnověji nebláhé poměry začínají) velmi naznačují proti krajům průmyslovým, vykazují méně smrtků, méně porodů, ale při tom ovšem zase méně úmrtí. Tovární vzduch a prach, jedý a nebezpečí neohrožují život zemědělce tak jako život průmyslníka. Ale i celá mysl a duševní činnost jest v takových krajích jiná. Dvě mapy — o počtu nemanželských dětí a o počtu sňatků — dokazují, že náš lid venkovský a především právě onen zemědělský se živí, si zachoval pevnější mravní sdu a klidnější rozmaru.

Zmína přírodních poměrů a způsobu živobytí, jaká se během dob vyvinouti musejí, jakož i častější poměry obyvatelstva naší vlasti vzhledem k tomu dějeji svědčí, měla dozajista veliký vliv na tělesnou povahu obyvatelů zemí českých: bohužel, máme jen málo pomůcek, abychom si vytvořili obraz zřejnější našich praotců. Vedle vyobrazení a rytin — vystaveny jsou rytiny vynikajících Čechů XVI a XVII. století — na nichž poznáváme mnohou »českou« tvář, jsou to hlavně pozůstatky z hrobu vykopané, kterých anthropolog může použiti. Proto vystavena byla sbírka lebek z dob minulých, a to od dob nejstarších, diluvialních až na naše dny. Srovnávání těchto lebek lze zjistiti celou řadu změn, které během dob se vyvinuly. Nejnapadnější jest ovšem ta, která se dělí a šíří lebek týče. V nejstarších dobách hojně lebký dolichocefní (dlouhé) ubývají v době pozdní (VI.—XII. století) a mizejí úplně v kostnicích moderních, kde se naopak zase hojně vyskytují lebký krátké, kulaté, jakých v nejstarších dobách nebylo. Nejvíce typů ovšem vykazují ona přechodní doba, t. zv. doba pozdní (VI.—XII. stol.). Vedle nyníjších typů českých lebek spatřujeme ku srovnání vystavené lebký ostatních národů, české země obývajících, t. j. Němců, Židův a Cigánů.

Z praktických ohledů připomena jest, ku sbírce lebek expozice, která tvoří jistý doplněk k tomuto oddělení, ačkoli přímo s anthropologií českého lidu nesouvisí. Jest to sbírka lebek pathologických, lebek samovrahův a lebek zločinců většinou se známky, které dle Lombrosova a jeho učení jsou charakteristické pro typ zločince. Jest to první příspěvek k tomuto učení, zejména cis. radou Drem. Kukulou z českého materiálu sebrany.

Na dvou kostrách a příslušných diagramech znázorněny jsou průměrné délky jednotlivých kostí a poměry jednotlivých kostí k sobě.

Vedle zmíněných rytin starých Čechův umístěny jsou také zdatlé fotografie obličejových typů nynějších, a to z Čech, Moravy a ze Slovácka, dále typy dětí a celých skupin lidových.

Ostatní poměry na těle lidském znázorněny jsou velikým počtem diagramů; budíž upozorněno na následující: různé vlivy na váhu a délku novorozence (počet porodů, stáří, konstituce a zvrstnutí matky, doba porodu), vzrůst a váha děcka školního (hocha a dívky v Praze a na venkově, v Čechách a na Moravě, v různých školních okresech pražských, v jednotlivých krajích českých a moravských zjištěny na základě zkoumání 100.000 dětí, provedeného malým náhodným výběrem); ztémnění vlasů a zastoupení barvy vlasů v jednotlivých letech. Vzrůst, váha, barva vlasů, indexy hlavy a lebky u dorostlých. Průměrná výška dorostlého muže udána jest 169,5 cm, dorostlé ženy 157,3 cm., dle kterého udání patří český lid mezi národy střední výšky. Výšední odchylky nebyvají řídké, jak znázorněno jest figurinami populárního obra Josefa Drásala vulgo Holesovského z Holešova na Moravě, která oděna jest v jeho národní národní kůži, v němž se také ním svou vlast ukazoval. Jeho výška byla 241,5 cm.

Ukrojení oddělení tohoto tvoří zajímavé mapy p. L. Šuajdra, které znázorňují rozšíření jednotlivých typů dle barvy vlasů, očí a pleti, a které umožňují částečně souditi na různá sídla a směr stěhování jednotlivých kmenů, z nichž obyvatelstvo země českých nyní jest složeno.

K oddělení anthropologickému přiléhá oddělení demografické a statistické, v němž naší pozornost poutají zvláště následující mapy: Složení obyvatelstva dle obcovací řeči a dle náboženského vyznání, hustota a stěhování obyvatelstva, zastoupení dělnictva při průmyslu, přelusk, a rozložení obyvatelstva v jednotlivých okresech, věk osob, které vstupují ve svazek manželský, rozložení obyvatelstva dle věku a stavu civilního a poměr obou pohlaví k sobě. Některé vyložené knihy a mapy, jednající o zdravotních poměrech zemí českých, doplňují tuto zajímavou expozici, na niž tute upozorňujeme, doporučujeme ji ke studiu všem vzdělaným kruhům obecnosti, navštěvujícím Národopisnou výstavu československou.

Rozkvět.

Román. Napsal Fr. Xav. Šeboda.

(Dokončení II. dílu.)

innost továrny se opět přerušovala, a nové tisíce se rozplývaly. Kapitál, jímž Novák volně vládl v obchodě, změnil se v tuhé zdi neživého útvaru továrního, a tak obchod, jakoby dech a mizu ztratil, rychle vadl, rychleji, než se Novák obával. Pojednou, jakoby byli někdo ubíhali, ukázali se na Dobříši známí i neznámí obchodníci, nabízející hotové peníze (jak to i Novák před tím činil), a nalezali rychle nepochopitelně přízně, když Novák poprvé oznámil, že prosí o posečkání a že bude platit dříve po částkách. Proměna ta ho porázela. »Aá — to nemám starost! Já mám v Dobříši tolik přízně, tolik přátelství, že mě nikdy nevytlačí, že nemusím třeba celý rok zaplatit, a nikdo ani nemukne!« myšlival si. Ale teď se mu vše jinak ukázalo. Lekl se a dusivost sklamaní

podupala strašlivě dosud v níru chovaného nádeje. Lekl se budoucností, dotud dosti jasně se ukazující, a tak mu bylo, jakoby se sběhly temné mraky, zakrýjící nebo a všecku cestu i vyhlídku navždy zavřely. Poděšen a představy všech rozčistěných, ubíral se z Dobříše, kde se již jiní neodvratitelně usazovali, cítil rozkládání přátelských svazků, drobení půdy, a pohled jeho na široké lesy, na zelené stráně, hlede pasky i drobné hranice roztroušeného dříví lekal se jakési bolavé cizoty, nevlidného chladna, ze všeho čistého. Pociťil pojednou strach o vše, čeho životem dosáhl, tékal mysl sem tam, nemohl nic obsáhnouti, tu se drobilo, tam se drobilo, ohlédl se, a opět jinde se vše ztrácelo. Nutkavý, potřeštěný pocit zachrany vyvstával v něm, ubíjel rozvahu a nové nehody plodil. »Tu se vše trhá,« cítil Novák, »honem opravu, honem zakrytí!« Chvátil se záplatou, ale opět jinde a jinde se cosi trhlo. Pobíhal sem tam, páda se vlnila, a zděšení nebylo konce. »Peníze! Hotové peníze!« lomovalo v něm, když se vracel z Dobříše. Ušlyšel jej žid Braun a přijel mu hned na vysoký úrok deset tisíc na živnost. Obchod poněkud se tím osvěžil, znova zadýchal, trošičku naději vzbudil, ale brzy opět hynul a hynula pod dluhem i živnost. Zmrzlen, ustávan a zlekan, vracel se Novák domů, snadno se podražďoval a tak i klid z domova svého vyháněl. Veselý život Jenkův vyvstával před ním v těch chvílích jistivě ničemný a všeho zla příčinou. Ozvaly se domácí bolestné i trapné srážky, omrzlost rozložila se celou rodinou, a utrpení začínalo kvést.

Konečně nadešlo v Novákovi utišení. Vybojoval v mysli své poznání, že nelze sloužiti mnoha pánům, že je nutno obchodu i statku zanechat a věnovati všecku péči továrně. Kolísání půdy pominulo, a zdálo se, že není mnoho zmařeno. Novák nedovedl téměř pochopiti, že ztratil i mysl a že neviděl zachrany. Pociťil i vlnu oné své staré chvátavosti, odvahy i radostné podnikavosti, lahodného pokrokářství, a sladko mu bylo v slabém, starčekem jejím vyjetí. Vzmoužil se myšlenkou, že by všichni zdejší páni se radovali z jeho pádu, a pociťil cosi takového jako dobrý hráč, který z nenadání prohrává. A zdaleka, neobyčejně zdaleka cítil přiblížování nejhoršího myšlenky: »A potom řekne největší omezení, že jsem byl hlupák, že jsem něčemu nerozuměl, a bude upřímně věřit svým slovům!« Bolest dojemně silná jim zachvěla. »Ne a ne a ne! Neklesnu!« umiňoval si vášnivě. »Těm pro radost neklesnu!« Opustil tedy vše jiné a věnoval se jen továrně. Statek cítil prodal, ale Anna nepřipustila. Propachtoval jej tedy.

Pozoruje pak svůj závod, shledával Novák některé nedostatky, citelně slabé stránky podniků, a péče, jak by je opravil i zdokonalil, přicházela hojně do jeho starostlivé mysli. Neobyčejně množství briz, které se v krátkém čase zpracovalo, působilo minoděk na citlivé výpočty dobříšského ředitele, a než se Novák nadál, byl materiál zdražen. Kromě toho přebytek briz v lesích se vyrovnával, a ukazovalo se po roce neustálé práce, že není ani lesům zdrávo, tak rychle roztroušené brizy odstraňovati. I kníže se prý vyjádřil, že by nebyly lesy tak krásné, kdyby nebyly jemnostmi brízami prokvetlé. A práce v továrně vázla. Nyní by byl první slabší stroj vystačil. V některém pak měsíci nebylo vůbec materiálu. Mníšek panství dávno stálo nepřátelsky k Novákovi, a ač nabízel za brizy neobyčejně ceny, ředitel Štěpánek všechny pokusy ty zmařil. Ostatní pak pauství, odkud by byl doroz možný, neměla takových lesů. Nezbývalo proto Novákovi než jiné ještě využitkování závodu a nadbytečné síly stroje. Nalezl je. Na staveništi při fabrice bylo možná postavit mlyn, a stroj dle výpočtu mohl hnáti mimo všecku továrnu ještě mlyn o třech složeních. Novák soudil, že není v okolí větších mlýnův a že bude dosti meliva, po případě že bude kupovati obilí a prodávati mouku, krupky i ořechy v domě, který při továrně postavil. Ale narazil u Anny na vydrážděný silný odpor,

jakého se nyní u ní nenadál. Lekla se, že chce prodati živnost, k níž ona, neodvratitelně přirostla. Pochopiv pak tuto příčinu jejího odporu, vydílužil se na tovarnu i na živnost (dosti již zadluženou) a jal se stavěti těsně při tovarně mlyn s kruhovými okénky v prvním patře, s červeně vyznačenými klenbami nade dveřmi i všemi okny, vysoko nad sousední tovarnu vystupující, a v rozvrácené, pomalu již nevěřící mysli jeho zaplápolal znova plamenek víry i odhodlanosti. Mlyn konečně dostavěn a práce započala. Ale obtíž s brízami byla trvalá, vzrůstala ještě, a když konečně po nesmírné smrti dobříšské lesy byly hrozně polámané, zastaveno kácení bríz úplně. Továrna zřídka pracovala, a užitek ze mlýna, musil-li stroj jen k vůli němu pracovati, nepostačoval ani na úrok z narostlých dluhů. Tíseň se rozestřela rodinou, malomyslnost prosákla vše a v ochablosti všech sil očekával Novák cosi smrtelného, co přijde náhle, vším zatřepe a vše rozvrátí. Polit hubivým studem, sedal doma, pohližeje upřeně očima divně pohaslými na malované stěny pokoje, anebo si vyšel skrytý s malým Vaškem za zahrady na procizku, nemluve a nestěžuje si. Anna ho s úzkostí pozorovala, a Vašek měl stále bystré oči zavířené a bol rodiny vléval se do silného, Jenkův neobyčejně podobného hocha tohoto. Obavy a plachost zasedy do všech koutů živnosti a i hovořiti tu bylo těžko. A toho roku nebyl již Novák zvolen do obecního zastupitelstva.

»Im — je to k smíchu!« vykřikl podrážděně, když to uslyšel. »Přízeň prestala, když měsíc vychául!« (Křečovitě trhal hlavou, a ústa se mu při smíchu bolestí stahovala.) »Tot se ti, já jsem byl hlupák a špatně jsem myšlil!« Znova se rozesmál silným hlasem, bolestí podtrhávajícím. »Oni měli vždycky pravdu!«

Anna k němu přistoupila tiše a usmívajíc se, pohlédla ho po sednoucích, silně profilých vlasech. V té chvíli ji položil hlavu na rameno a prudce se rozplakal. »Však jsem dobře myšlil,« proplétkalo se mluhy jeho pláčem, »však moje myšlenka mým nezdarům nezemřel!« A tak se mu ulehčilo tím pláčem, jako se zlomí napětí páry, která se ve vodu promění.

Současné rozptýlení se i četní ženichové Márinčini, jakoby šla je soustředující zcela zmizela. Procitnutí toto rozložilo po dceři i rodičích zvláště trpkou i palčivou bolest. »Mlé mlč, Márinko,« těšil ji otec, »však bude za to upřímný, který teď přijde.« A jakoby bylo v tom cosi neznámé zákonného, rozpomněla se Márinka na útěho studenta ve světlých sátech, s očima hnědými a hlavou podlouhlou, který chodil s rukama k tělu přimknutými a tak dlouho povzdálil ji doprovázel očima rozptýlenými, že říkávala později o něm, nad jeho lásku že u žádného mladíka nebo muže větší neshledala. Tichá, rozechvěná a nějak ozářená vzpomínka tato zasáhla mimoděk její duši a několik utlých obrázků naskočilo jí v mysli. Pociťila, jak jí byl vzdálený, zamíhaly se jí obrazy pražských ulic, jak před ním utíkaly; pak si připomněla, že pojednou zmizel z Prahy... pak to, že se náhodou dověděla, že je v Pardubicích, že má dům a obchod (»Bože, odkud to vím?« A — ano, od pana Hrabala; on je z Pardubic!), že je dosud svobodná, a že i o ní jednou hovořil. Od této chvíle prostoupil jí měkký, slzný stesk po něm, promluvil několikrát s Hrabalem (mníšským kupcem stále rozouchaných vousů i vlasů), aniž se však o pocitech svých zmínila, a nějak samo se stalo, že se onen dávny studentík z nenadání objevil v Mníšku. Přijel k Hrabalovi, byl vysoký, štíhlý, čtyřladvacetletý muž s tmavým vousem a snědým obličejem, a navštívil v neděli zdejší ochotnický věneček. Přišla i Márinka, a po celý večer, všechna rozhořena, vyprávěla si s davným známým o všech těch maličkostech, co on učinil, co ona, jak tehda vypadali, co dělal v Praze on, co ona, co cítili, co si o sobě myslili, a bylo jim toto brouzdání v rose vzpomínek sladké, krásné, oživující a povznášející, a bylo jim divné, že

VSKÉ EUM IDOSLAVA

VSKÉ EUM IDOSLAVA

VSKÉ EUM IDOSLAVA

VSKÉ EUM IDOSLAVA

VSKÉ EUM IDOSLAVA

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

ORAVSKÉ MÚZEUM
P. O. HVEZDOSLAVA

Král Lear. Obraz Karla Javůrka.

se shledali a že si teprve teď zjevují, co tak dávno již prožili.

Za krátko se Márinka provdala. Bláha, její muž, byl dobrý a zámožný, stál v Pardubicích v popředí společenském a vynikal jemnou bystrostí ducha. K rodičům své ženy projevoval tolik lásky a s úpadkem jejich cítil tolik soucitu, že se znenáhla rozžžala v Novákovi nová naděje. Bláha byl ochoten podniknouti s ním nové dobytí Dobříše. Ale pojednou se Márinka rozstala souchotinami, zdlouha vadla, a starost s nemocí i s hledáním pomoci všechny tyto plány oddalovala. Veškerou myšlenku Novák i jeho ženy naplato bylo do dalky k dohasínajícímu tloušť srdce jejich dcery.

A tu náhle pozdě večer v listopadu přinesl řevnický posel telegram, oznamující smrt Márinkinu. Vašík, který již spal, probudil se voláním a prorývacím nářkem matčiny. Posadil se na krátké postýlce s řebříčkem a vyděšenými očima pohlížel na zmatek, jaký se rozpoutal. Matka, jakoby tělem jejím, rukama i hlavou nějaká síla házela i trhala, böhala sem tam, spínala ruce a vytřvalo, neztišitelně volala jméno dcerino. Nejasné světlo v rohu postavené lampy lámalo se a mňhalo na jejich sukničích. Anička i Pepička, sylené již do spodních satů, krčily se u kamen a plakaly. Otec pak seděl u stolu, ruce měl volně sepnuty a na klíně položeny, tvář bledou, tichou, a oči v prázdno upřeny. Hrozná, mlčící, vytřetěná, hluboká bolest začala s otce na hocha. Sklesl do perin a dětsky se rozplakal.

Národopisná výstava československá v Praze.

Mlýn v Československé vesnici.

(Dle fotografie N. Adlera v Praze)

XVIII

Přiloudalo se jaro. V tu dobu náležela již továrna s mlýnem židům, ale nezůstala, čím byla. Ze mlýna upraviteli si noví majetníci synagogu a z továrny zřídili skrobou. Živnost, ač prodláženou, Novák si udržel, pracoval a při životě rodinu svou zachovával. Ale při všem namáhání po zaplacení úroků nezbylo mu než na živořivě živobytí.

Jednou v dubnu za slunečného dopoledne přiběhl k Novákovi nevlastní, dracitiletý bratr jeho František, přilrubný, zavalitý a potměšile černými očima pátrající, který se tu po všechem čas, co Novák v Mníšku bydlil, neukázal. Měl vysoké boty, a ač bylo teplo, měl zimní kabát těsně až ke krku upjatý. Antonín Novák upravoval na dvoře vřiz, přisekával borový špalík na brzdou. Spatřiv bratra srovnal se, vyšel mu vstříc a skoro s leknutím vzpomněl si na otce. »Bože, kolik je tatínkovi let?« pomyslí si, a počítal, že téměř osmdesát. Ale v té chvíli ucítil nevolné dusno z myšlenky, že se s otcem rozhovával a deset let se k němu nehlásil. »Jakoby to bylo včera,« pomyslí si, »co jsem od něho očekával.« Doba zdejšího pobytu se všemi boji a převraty hromadila se v neveliké prostoru. »Ale jak dlouho dní, kdybych vzpomínal!« napadlo mu současně.

Potřbil se s bratrem a vedl jej do stavení. Ještě přede dveřmi se ho přivítavě ptal, co mu přináší a co dělá tatínek?

»Už holečku, asi nevstaní!« pronesl František, vstoupiv do